

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ
ЗАСОБАМИ КРЕАТИВНОГО ПЕРЕКЛАДУ**

Прогресивні зміни, що відбуваються у системі вищої освіти, вимагають від студентів здатності до автономного навчання, що є змістом підходу до навчання, у центрі якого – студент. Водночас традиції, що існують у навчанні, багато в чому орієнтовані на домінуючу роль викладача, який є головним джерелом інформації, головним арбітром на занятті. У такій системі формується особистість студента як споживача (П. Гончарук, М. Зіганов, В. Козаренко, Р. Мільруд, В. Рибалка, Ю. Трофімов, А. Венден (A. Wenden), Дж. Рубін (J. Rubin), Д. Ньюнен (D. Nunan), що, певною мірою, суперечить сучасним вимогам до навчання у вищих навчальних закладах у світлі завдань Болонського процесу. Оскільки навчання не може передбачити усі ситуації, за словами Л. Черноватого, воно зобов'язане сформувати особистісні ресурси студентів. У зв'язку з цим виникає необхідність розвитку здатності студентів до самостійного навчання, яке передбачає їх уміння користуватися ефективними комунікативними стратегіями, що, у свою чергу, є свідченням сформованості у них стратегічної компетенції.

Стратегію вищої освіти України на теперішній день складають формування і становлення професійної компетентності фахівця, здатного вирішувати не лише професійні задачі, але й реалізовувати у процесі їх вирішення творчий підхід [1, с. 4]. Така стратегія уже з середини минулого століття почала широко впроваджуватись у системи університетської освіти Великобританії, США, Канади, Австрії, Нідерландів та інших країн.

Стратегія виділена як одна із основних категорій процесу навчання. Перші дослідження стратегій пов'язані з іменами американських учених Дж. Рубін (J. Rubin), Г. Стерн (H. Stern), Н. Нейман (N. Naiman). Пізніше цю проблему досліджували Р. Оксфорд (R. Oxford), Дж. О'Меллі (J. O'Malley), А. Шамо (A. Chamot), Д. Ньюнен (D. Nunan), Г. Стерн (H. Stern), Г. Каспер (G. Kasper), Е. Келлерман (E. Kellerman).

Комунікативні стратегії розуміють як прийоми, до яких звертаються, коли виникають проблеми в комунікації: опис змісту лексичної одиниці, буквальный переклад, використання міміки (Г. Каспер (G. Kasper), Е. Келлерман (E. Kellerman)).

Стратегії оволодіння студентами іноземною мовою розробляються у методиці з позиції когнітивної теорії навчання іноземної мови і поділяються на стратегії, що забезпечують оволодіння мовою, і стратегії, що забезпечують володіння мовою [7, с. 12]. Найбільш популярними стратегіями оволодіння іноземною мовою є:

– емоційно-вольові – дозволяють знизити рівень хвилювання, керувати емоційним станом студента під час проведення навчальних занять;

– соціальні – розвивають уміння і бажання студента формулювати і ставити запитання, отримувати інформацію, співпрацювати;

– компенсаторні – концентруються на пошуку способів заміни мовних засобів вираження у разі незнання студентом певних мовних чи мовленнєвих моделей і конструкцій [7, с. 12].

Кожен з учасників комунікативного акту має домінуючий особистий тип і стиль поведінки, у т. ч. і вербальної, преференційну модель комунікації [9]. Ці чинники суттєво впливають на вибір комунікантами відповідних комунікативних стратегій. М. Canale і М. Swain окреслюють вербальні і невербальні комунікативні стратегії [10].

Мовленнєві уміння і навички охоплюють усі види мовленнєвої діяльності: аудіювання, монологічне і діалогічне мовлення, читання, письмо.

Дослідник В. Моляко [6] передбачає наявність стратегій – своєрідних особистісних утворень у вигляді програм діяльності, які включають логічні складові, інтуїтивні

компоненти, прояви «ситуативної футурології», що базується як на точних, так і на розмитих даних, відчуттях, неясних почуттях.

На матеріалі проектно-конструкторської діяльності В. Моляко виділяє п'ять основних стратегій – пошуку аналогів, реконструювання, комбінування, універсальних і випадкових підстановок [6]. У своїй монографії [8] О. Паршикова розподіляє стратегії на:

1) Стратегії запам'ятовування:

- стратегії використання асоціативних зв'язків;
- стратегії контекстуалізації;
- стратегії використання двомовних карток;
- стратегії структурування та групування навчального матеріалу.

2) Стратегії навчального співробітництва:

– стратегії взаємодії з учителем та учнями у процесі мовленнєвої практики у режимі хорової, групової та парної роботи;

- стратегії колективної мовленнєвої діяльності.

3) Компенсаційні стратегії:

– стратегії ігнорування незнайомих слів, використання опор, як графічних, так і інтонаційних, контекстуальної здогадки, підказок учителя рідною мовою;

– стратегії використання невербальних засобів мовлення, повторів частин висловлень учителя.

Специфічний сенс стратегії як психічного регулятора поведінки полягає у готовності людини до творчої діяльності. Вирішення творчих завдань включає в себе використання методів активізації творчого мислення, системи творчого тренінгу, навчання стратегіям і використання творчих ігор, а також спеціальних умов, що створюють труднощі [8].

Інтерес комунікації виявляється у стратегіях і рухах учасників комунікативного акту. К. Rose пропонує використати такі стратегії навчання, як перегляд автентичних фільмів для привернення уваги студентів до форм мовленнєвих актів. За словами вченої, навчання комунікативних стратегій призводить до більш ефективної комунікації [12]. Поняття комунікативні стратегії супроводжує чотири головні мовні і комунікативні аспекти: граматична компетенція традиційно пов'язана з синтаксисом; соціолінгвістична компетенція пов'язана з соціальною доречністю; дискурсна компетенція; стратегічна компетенція сфокусована на прагматичну функцію комунікації [10]. Стратегічна компетенція має відношення до індивідуальних можливостей використання комунікативних стратегій, наприклад, парафраз, літературний переклад, лексична апроксимація, міміка та ін. [10].

Ми дотримуємось тлумачення формування професійних комунікативних стратегій майбутніх філологів як готовності майбутнього фахівця до самостійної професійної діяльності.

Результати аналізу джерел з проблеми дослідження доводять, що у наявних нині науково-педагогічних працях немає комплексного дослідження, яке б висвітлювало зміст і основні характеристики поняття «професійні комунікативні стратегії майбутніх філологів» як педагогічної категорії, а також було здійснено аналіз моделі формування професійних комунікативних стратегій майбутніх філологів. До факторів, що спричинили важливість формування професійних комунікативних стратегій у навчальному процесі, належать: замовлення працедавців, які висувають особливі вимоги до випускників факультетів іноземних мов; необхідність підвищити конкурентоспроможність майбутніх філологів й забезпечити їх соціальну адаптацію; необхідність швидкого та якісного вивчення іноземних мов.

На думку Н. Білоножко, І. Кушнар'ова, І. Ульянова та інших учених, метою вивчення іноземної мови має бути формування у студентів практичних навичок усного і писемного мовлення, слухання, розуміння і читання, вміння застосовувати навички для вирішення комунікативних завдань.

Під час виконання професійних задач фахівці вступають у міжособистісну взаємодію, при цьому тип взаємодії – різний для представників різних професій.

Комунікативне спрямування – це спрямування на співрозмовника, оптимальність навчання з догляду ефективності дії на іншу людину або аудиторію [2, с. 22-23]. Студенти набувають уміння вільно формулювати свої думки в усній і письмовій формі, користуючись необхідними мовними засобами, що відповідають цілям, змісту мовлення і умовам спілкування, що сприяє розвитку мислення студентів, їхнього образного, емоційного мовлення, осмисленню значення мови як засобу спілкування і розуміння навколишнього світу. Велика увага приділяється створенню комунікативної атмосфери. Викладач стає стратегом, який реалізує концепцію підручників, доповнюючи їх комунікативними матеріалами. Він організовує іншомовне спілкування, дає час на роздуми, не вимагаючи миттєвої відповіді, здійснює гнучку корекцію помилок та ін. [5, с. 8].

За умов комунікативного спрямування навчання активізується формування усіх видів мовленнєвої діяльності. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування тісно взаємопов'язане з інтенсивним використанням її як інструменту пізнання:

- світової культури, національних культур і соціальних субкультур народів країн, мови яких вивчаються, і їх відображення в образі й стилі життя людей;
- духовної спадщини країн і народів, загальнолюдських цінностей;
- їх історико-культурної пам'яті;
- способу досягнення міжкультурного взаєморозуміння [5, с. 8].

Суттєвий вплив на ефективність процесу спілкування, окрім особистісних якостей учасників (задатків, здібностей, темпераменту, характеру, знань, умінь, навичок, рівня освіти та культури, життєвого досвіду, толерантності, мотивації, спілкування тощо) і характеру міжособистісних стосунків, мають різні «шуми» та «бар'єри» у спілкуванні. Згадані фактори можуть бути представлені фізичними або психологічними (соціальними, гностичними) перешкодами, що виникають у процесі декодування повідомлень. Своєчасне виявлення подібних бар'єрів, а також формування у студентів практичних умінь і навичок міжособистісного спілкування сприятимуть покращенню якості спілкування, розвитку його гнучкості, максимальному врахуванню і задоволенню потреб та інтересів інших людей, підвищенню ефективності і результативності навчального процесу. Особливого значення тут набувають потреби особистості у довірливому спілкуванні (афіліації), милосерді та підтримці (альтруїзмі) як найважливіші людські потреби, що реалізуються у спілкуванні (III-IV рівні моделі ієрархії потреб за А. Маслоу).

Стратегічна компетентність – здатність долати з неочікувані проблеми за відсутності готових рішень

Отже, до комунікативних стратегій звертаються, коли виникають труднощі у комунікації. Сформуванню високого рівня стратегічної компетентності викладач іноземних мов може завдяки використанню креативних перекладів на заняттях.

Література:

1. Андронік Н.П. Навчання майбутніх учителів англомовної дискусії на основі автентичних поетичних творів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Н.П. Андронік; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2009. – 24 с.
2. Белянкін, Д. С. Отечественная петрография и Ф. Ю. Левинсон-Лессинг [Текст] / Д. С. Белянкін. – М.: «Изв. АН СССР. Серия геологическая», 1949.
3. Взаємозв'язок когнітивних та особистісних чинників у розвитку обдарованості [монографія] / [Р. О. Семенова, Д. К. Корольов, М. О. Мельник, О. С. Нечаєв]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 144 с.
4. Денисенко М.П. Методи мінімізації ризиків за розробки інноваційних проектів / М.П. Денисенко // Проблеми науки. – 2007. – № 4. – С. 2-6.

5. Зубенко А. С. Взаимодействие личностной и социальной идентичности (социально-философский анализ) [Текст] : дис. ... канд. филос. наук: 09.00.03 / Зубенко Алла Сергеевна ; Харьковский национальный автомобильно-дорожный ун-т. – Х., 2005. – 197 с.
6. Моляко В.О. Единая концепция стиля человека: метафора или реальность? [Текст] / В.О. Моляко. – М., 1998. – С. 109.
7. Мороз Ю.В. Психологічні особливості розвитку творчої активності старшокласників : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Ю.В. Мороз. – К., 2004. – 19 с.
8. Паршикова О. О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект) [Текст] : [монографія] / О. О. Паршикова ; Макіївський економіко-гуманітарний ін-т. – Донецьк : Вебер, Донецька філія, 2009. – 295 с.
9. Розин В.М. «Феноменология и феноменологическая психотерапия [Текст] : Претензии, концептуализация, реальный подход и работа» // В.М. Розин. – изд. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2010. – 214 с.
10. Canale M. & Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. – 1980, No.1. – P.1-47.
11. Oxford R.L. Language Learning Strategies: what every teacher should know. – Boston: Heinle&Heinle Publisher, 1990.
12. One Hundred Songs by Ten Masters / edited by H. T. Finck. – Philadelphia: Oliver Ditson Company, 1917. – Vol. II. 1902. – 211 p.

У статті висвітлено питання формування стратегічної компетентності майбутніх філологів засобами креативного перекладу.

Ключові слова: *стратегічна компетентність, комунікативні стратегії, майбутні філологи, креативний переклад, класифікація стратегій.*

В статье высветлен вопрос формирования стратегической компетентности будущих филологов способами креативного перевода.

Ключові слова: *стратегическая компетентность, коммуникативные стратегии, будущие филологи, креативный перевод, классификация стратегий.*

The article highlights the question of communicative competence formation in future philologists by means of creative translation.

Keywords: *strategic competence, communicative strategies, future philologists, creative translation, strategies classification.*